

Historie + antropologi = historisk antropologi?

Et etnologisk argument

Af *Palle Ove Christiansen*, IEF, Brede

Der er mange, der føler, at tingene er ved at gå i opløsning. Vi har i over 10 år været konfronteret med studenteroprørets markante krav om fagoverskridelse, videnskabelige institutioner bliver i disse år ubarmhjertigt skåret ned samtidig med, at små nye centre og store selvstændige forskningsprojekter bliver etableret, og det er efterhånden for den enkelte forsker blevet videnskabeligt meriterende *ikke* at forske indenfor det felt, man selv er uddannet i. Litteraturkandidaten beskæftiger sig ofte mere med en forfatters socioøkonomiske opvækstvilkår og hans samtidige klassesammenhænge end med selve forfatterskabet. Det er muligt, at det vækker begejstring blandt litteraturforskere, men langt fra sikkert, at faghistorikeren eller økonomen synes lige så godt om resultatet. Historikere kan indenfor deres egen kreds vinde sporer ved afhandlinger om familiens universalitet, folkelige myter og en arbejdsmands biografi, hvorimod etnologen eller folkloristen ikke synes resultaterne hverken står mål med indsatsen eller det aktuelle faglige niveau inden for genrene. Omvendt er det blevet populært for antropologer at kaste sig over historien, men den måde historien analyseres og skrives på minder ofte for historikere og etnologer om i bedste fald dårlig lokalhistorie eller overforenklet evolutionshistorie. Mange etnologer mener (vistnok), at de – til andre fags forbløffelse – er i stand til at studere intet mindre end alting.

Alt efter hvem man taler med er disse tendenser blevet taget som udtryk for destruktiv fagopløsning og videnskabelig slaphed, og af andre som tegn på et bredt videnskabeligt paradigmeskifte eller et revideret erkendelsesteoretisk syn på forskningens objekt.

Det er højst tvivlsomt, om nogle af disse udsagn alene kan være rigtige. Til gengæld er det for mig oplagt, at de nye faglige tendenser både rejser visse nye metodiske problemer, og at visse af disse tendenser er klare eksempler på frugtbare videnskabelige udfordringer (m. h.t. videnskabens indgang såvel som til dens praksis).

Der har i de seneste år flere gange været givet udtryk for de store muligheder, der ligger i de nye bestræbelser til særlig at forene de antropologiske fags indfaldsvinkel med et historisk objekt eller med en historisk tidsdimension. På baggrund af nogle af de danske bidrag af antropologer og særlig historikere, vil jeg i det følgende redegøre for, hvorledes sagen tager sig ud fra en etnologs synsvinkel¹. Vi skal her koncentrere os om, hvorledes antropologer ser ud til at opfatte historiens nødvendighed og studiet af ikke-nutiden, og hvordan historikeren ser på antropologiens umiddelbart eksotiske arbejdsmetoder og aspekter. Gennem et par eksempler vil jeg forsøge at vise, hvor afsporingen – i mine øjne – forekommer i det fælles arbejde. Gensidige kærlighedserklæringer har det ikke skortet på,

Palle O. Christiansen, f. 1946, lektor ved Institut for europæisk folkelivsforskning, Københavns Universitet.

Forfatteren takker Thomas Højrup, Karen Schousboe og Uffe Østergaard for konstruktiv kritik af manuskriptet til denne artikel.

1 Her tænkes særlig på temanummeret »Ind og ud af historien« i »*Den jyske historiker*« nr. 21, 1981 (her spc. Uffe Østergaard, Ud og ind af historien og Michael Harbsmeier, Historie og antropologi) samt Niels Steensgaard, Universalhistorie, samfundshistorie og historisk strukturalisme, i *Historisk tidsskrift*, bd. 80, hf. 1, 1980 og Jens Rahbek Rasmussen, Problemer og perspektiver i historisk antropologi (bidrag til 17. fagkonference for historisk metodelære 1981 med temaet Den »usynlige« historie (under udgivelse)).

hvorimod antallet af afhandlinger, som virkelig har vist styrken i en samarbejdning af de to fag, endnu er ret fåtallige².

Den venlige optimisme og til tider direkte begejstring overfor en del af den »nye« internationale historielitteratur og m.h.t. rammerne for en slags »historisk antropologi«, som på forskellig vis forener flere fags forskere, kan jeg ikke ubetinget dele. Som det vil fremgå af det følgende, er jet selv optaget af en del af intentionerne bag de nye initiativer, men både fagene historie og antropologi ser på nogle punkter ud til at være ret blinde overfor de teoretiske og metodologiske³ problemer, der opstår ved forsøg på indslusning af metoder, kategoriseringer og empiriske genstandsfelter fra det ene fag til det andet. Nedenstående polemiske bemærkninger både m.h.t. de to discipliner og til de forskellige forskere som refereres må imidlertid mere opfattes som respekt for synspunkter det er værd at modsige, end som forsøg på friholdelse af et traditionelt etnologisk emneområde. Der er mere end nok at tage fat på for alle.

Oplæring i at studere »de andre«

Traditionelt har både historikere og antropologer (etnografer) studeret andre samfund end deres eget. Antropologer har særlig beskæftiget sig med nutidsstudier af de såkaldte primitive samfund, måske til nød med »tilbagestående« områder i Europa, såsom Irland, Alperne og Middelhavsområdet, og historikere har studeret de fortidige samfund, ofte direkte deres egne forfædre. Begge fag har i det store og hele fokuseret på »de andre«. Begge må de i deres indsamling af materiale, i analyser og i formidlingen »oversætte« og begrebsliggøre tilstande, som er forskellige fra deres hjemlige eller nutidige miljøer.

På trods af det umiddelbart fælles udgangspunkt er det imidlertid forbavsende så forskelligt de to fags forskere oplærer studenter til udøvelse af deres kommende gerning. Danmark, og måske særlig universitetet i København, er måske internationalt et ekstremt eksempel m.h.t. de to fags fagtraditioner, men så vidt jeg er orienteret, kan der principielt set iagttages de samme forskelle mange andre steder.

Den unge student i antropologi får ofte den første uge stukket en bog om en primitiv stamme på Ny Guinea i hånden. Han/hun stifter bekendtskab med små mennekser, med knogler tværs gennem næsen, som tilbeder forfædrenes hovedskaller. Man får kapitel for kapitel kendskab til stammens økologiske omgivelser, til dens produktionsform, til religion, slægtskab og interne stridigheder (politik). Kort sagt giver en sådan monografi en form for helhedsbillede, og først og fremmest viser den pædagogisk, at mennesker kan organisere deres liv på en ret anderledes måde, end den studenten selv kender til i sin dagligdag. Hele fremstillingen eksemplificerer tydeligt den etnografiske feltarbejdsteknik, hvor forskeren selv oplever et levende miljø.

For den grønne historiestuderende forholder det sig anderledes. Indtil for et par årtier siden var russens mest afgørende møde med historien timerne med Erslevs lille gule, dvs. den historiske kildekritik⁴. Kildekritikken har i vort århundrede trænet vordende forskere i dissektion af skriftlige levninger fra fortiden, men har aldrig rigtig fundet den plads i det videnskabelige arbejde, som hører den til. Fra at være en teknik blev den langsomt til metode – for én af to generationer nærmest metoden par excellence. I kildekritikken skræller man de falske udsagn og associationer af den sande kerne (hvis den findes), men hvorledes de forskellige kilders kerner sættes sammen til

2. Faget europæisk etnologi er en historisk disciplin med en antropologisk menneske- og samfundsopfattelse. Antropologien (etnografien) i engelsk skikkelse var indtil 1920'erne også historisk orienteret, blev herefter næsten total ahistorisk, men har siden 1970'erne igen rettet blikket mod problemstillinger som kun kan studeres i tid. Den del af antropologien, som beskæftiger sig med såkaldte civilisationsprocesser og globale systemers evolution vil ikke blive omtalt nærmere i nærværende artikel, men mit argument refererer også implicit til denne forskning.

3. Hermed menes en systematisk procedure, som er nødvendig og tilstrækkelig til at honorere den videnskabelige metodes applicering på et empirisk stof.

4. Kr. Erslev, *Historisk teknik*, Kbh. 1911 og efterfølgende udgaver.

sammenhænge i tid og rum, udsiger kildekritikken intet om. Det er noget, den individuelle forsker selv forventes at kunne. Lykkes det ikke via almindelig sund sans, er det fordi forskeren ikke har kilder nok, eller at han anvender de forkerte kilder. Det virkelighedsbillede, der ligger til grund for et sådant syn, vil altid i princippet være afvisende overfor enhver form for eksplicit teori, modelkonstruktioner og faglige begreber. Accepterer man, at »sandheden« ligger i kilden, kan den ikke også ligge udenfor den!

Den faglige teknik kom som en slags videnskabsopfattelse selv til at udpege den art af fortidig virkelighed, som det ud fra dens praksis var mulig empirisk at rekonstruere. Det blev en historie, som kom til at fokusere på de individer, som producerede kilderne, omtales i kilderne, og som i deres samhandling »skaber« begivenheder. De vigtigste begivenheder – og dem, der oftest har efterladt sig skriftlige spor i de centrale arkiver – er de politiske. Kildekritikken egnede sig til at udvikle den politiske historierekonstruktion, hvori man hele tiden måtte etablere kronologiske begivenhedssammenhænge i en fortløbende årsag/virkning-diskussion, såfremt man ville prøve at vise forandrings- og kontinuitetsforløb. Det blev mestendels en historie kendetegnet af detailundersøgelse af »vigtige«, »virkelige« korttidstildragelser⁵. Det vil være forkert at påstå, at denne form for historieforskning i dag nyder bred tilslutning, men at denne klassiske historikerskoling i høj grad har profileret faget, vil de fleste nok kunne medgive. Indtil 1960'erne brugtes kildekritikken også kun på kilden og næsten aldrig på forskerens kulturelt og socialt prægede »oversættelse« af den.

Min erfaring er, at det verdensbillede, som førsteårsstuderne tilegner sig gennem indlevelse i den Ny Guineanske stammes lille, men ofte komplicerede verden eller i den kildekritiske laboratorieøvelse kommer til fundamentalt at præge deres fremtidige syn ikke kun på deres egen forsknings genstand,

men tilmed på hele deres videnskabsopfattelse og derved også på opfattelse af nabofaget (historie respektiv antropologi).

I mange år var der praktisk talt overhovedet ingen forbindelse mellem de to discipliner, og selv blandt udbrydere i fagne, som – trods ofte forskellige teoretiske grundkonceptioner – i øjeblikket diskuterer mulighederne for en fælles tilgang til emneområder og problemstillinger, mærkes den dybereliggende manglende forståelse for de problemer, man tager med sig, når man uden en nøjere indsigt låner fra nabofaget. Kort sagt ser det ikke ud, som om man mener, at det er nødvendigt at tage det andet fag særlig højtideligt eller respektere de kodex, som nabofaget har udviklet inden for det pågældende felt. Det er mestendels en helt uforpligtende flirt, der foregår.

Tidsdybde, makrosynspunkt, universalhistorie

Selv om udbryderne fra de to fagbåse prioriterer flere aspekter i nybruddet forskelligt, er der hos adskillige i øjeblikket delvis enighed om det nødvendige opgør med det korte tidsperspektiv i analysen og med studiet af det begrænsede rum. Man har erkendt, at hoveddynamikken sjældent er indeholdt i det lokale samfund. Det er kun muligt at forstå det samfund, man studerer i sammenhæng med større systemer og som led i en ofte længere udvikling. Påvirkninger fra marxismen i 1960'erne er tydelig, men også klassiske forskere som Max Weber og Karl Polanyi har været anvendt i denne forbindelse. Man vil vise det globale i det lokale og vice versa. I opgøret med de liberalistiske økonomiske moderniseringsteorier – som mange antropologer og historikere fattede kærlighed til i 1950'erne og 60'erne – har særlig den såkaldte center/periferi-debat spillet en fremtrædende rolle. Man har her vist, at ekspansion i ét område ofte har en direkte sammenhæng med

5. (Dansk) Historisk tidsskrift har været en ret tydelig eksponent for denne historieretning. Se endv. Kristof K. Kristiansen og Jens Rahbek Rasmussen, Brud eller kontinuitet i dansk historievidenskab, i *Fortid og nutid*, bd. 26, 1976.

underudvikling eller stagnation i et andet. Allerede for en generation siden viste Braudel⁶ den vigtige handelsmæssige, politiske og delvise kulturelle forskydning fra Middelhavsområdet til Atlanterhavet i 15–1600-tallet, senere er marginaliseringen af Østeuropa som kornkammer for det ekspanderende Vesteuropa blevet fremhævet, og forholdene i Vest- og Nordjylland kan på samme måde sættes op overfor udviklingen i Øst-Danmark (både i 1600-tallet og efter 1945).

Set fra antropologens synsvinkel startede center/periferi-debatten med analysen af sammenhængen mellem underudvikling i den 3. verdens samfund og den vestlige verdens kapitalistiske ekspansion. Hurtigt måtte mange antropologer dog erfare, at accepterede man denne sammenhæng (i koloniafviklingens århundrede), måtte man også erkende, at de samme relationer – og dermed »påvirkninger« – måtte studeres tilbage til det tidspunkt, hvor de primitive samfund blev koloniserede, i mange tilfælde tilbage til 15–1600-tallet. Samtidig viste det sig, at selv om to (lokale) samfund kunne siges at være underlagt den samme koloniale underudvikling og måske indtage samme position i overgangen fra én produktionsmåde til en anden, var de alligevel i dag vidt forskellige. Denne forskel kunne ikke forklares med henvisning til verdensøkonomien, makrohistorien etc., men måtte søges i forskelle i disse (lokale) samfunds egne historiske forudsætninger. Dette gælder i lige så høj grad for stammen på Ny Guinea som for landsbyen i Karpaterne. Men hvorledes klarer man denne udfordring ved studier i ofte analfabetiske/illitterære samfund? Og hvorledes har antropologer tacklet dette historiske problem i områder som Karpaterne, eller i de italienske eller svejtsiske alper, hvor der trods alt findes skriftlige kilder? Jeg skal her kort koncentrere mig om det sidstnævnte spørgsmål. Det første er af næsten uoverskuelig karakter og kun uendelig får antropologer har virkelig forsøgt at give et relevant bud på problemet⁷.

Antropologer og historie

Hvert år bliver forskellige mere eller mindre eksotiske lokaliteter i både Øst- og Vesteuropa invaderet af unge amerikanske antropologer, der ud fra forskellige intentioner ønsker at udføre feltarbejde i den gamle verden som grundlag for deres Ph.D.-afhandling. Denne form for afhandlingsarbejde er meget forståeligt underlagt kravet om at vise, at man er med på »det sidste nye«, og i 1970'erne var det tydeligt, at en vis interesse for en historisk dimension i lokalstudiet blev fremherskende. Den metodiske baggrund herfor blev imidlertid sjældent diskuteret, og i forordene bliver den historiske tilgang ofte begrundet med, at da et europæisk landsogn ikke kan studeres som et nutidigt hele (dvs. som en primitiv stamme ud fra den funktionalistiske tradition i antropologien), må den studeres historisk. Man vil derfor søge at fremdrage de historiske »kræfter« eller forudsætninger bag de former og strukturer, som kan fremanalyseres ud fra de etnografiske data.

Indtil nu har vi mig bekendt ikke set et eneste af disse studier, som kan kaldes blot nogenlunde vellykket. I praksis viser det sig ofte, at disse »nye« antropologiske lokalstudier – som bl.a. vil vise antropologiens potentiale i studiet af komplekse samfund, samtidig med at man vil prøve at eliminere de begrænsninger, som feltarbejsteknikken sætter i form af isoleret helhedsopfattelse – sjældent får historien til metodisk at passe sammen med antropologien. »Historie« bliver nærmest betragtet som nogle data om fortiden, hvoraf man umiddelbart kan udplukke dem man lyster, og hvor man ikke behøver at beskæftige sig med de (umiddelbart) uinteressante. Man tager et par tal fra kommunearkivet, finder måske en lokalhistorie af en stedlig skribent, klipper et par oplysninger ud af gamle etnologiske beretninger fra 30'erne og blader måske et par ældre folketællinger, kirkebøger og retsprotokoller igennem. Kort sagt: De fleste søger uden skelen til de teore-

6. F. Braudel, *La Méditerranée et le monde méditerranéen à l'époque de Philippe II*, Paris 1949.

7. Se fx. Renato Rosaldo, *Ilongot Headhunting 1883–1974. A Study in Society and History*, Stanford 1980, og Asmarom Legesse, *Gada. Three Approaches to the Study of African Society*, N. Y. 1973.

tisk fundrede krav de stiller til sig selv i det etnografiske arbejde, at modellere en lokal forhistorie op af ofte ret tilfældige data, uden hensyn til nogen form for metode endelige elementær kildekritik. Det ser endda ofte ud, som om man end ikke har skænket det en tanke, at der her findes et problem! Resultatet bliver mange gange en ret traditionel monografi over lokalitetens økonomi, familieliv, politiske liv etc. påhæftet et introduktionskapitel om den »historiske baggrund«, som sjældent når en bedre kvalitativ standard, end hvad vi finder i en middelmådig skandinavisk amatørlokalhistorie. Også hvor der anvendes andenhåndsfremstillinger fremtræder historien ofte i antropologers afhandlinger som en overforsimpleret deterministisk samfundsbeskrivelse.

Selv da den højt respekteret Erik Wolf i samarbejde med John Cole, som har specialiseret sig i Europas antropologi, forsøgte sig med en komparativ, historisk og antropologisk studie af to forskellingsprogede nabolandsbyer i de nordlige, nuværende italienske alper, blev resultatet ikke principielt anderledes⁸. Knap halvdelen af bogen *The Hidden Frontier* er et forsøg på en historisk redegørelse for udvikling af identitet og nationalisme i Alperne og Tyrol i almindelighed strækkende sig fra middelalderen til i dag. Hovedparten af argumenterne er hentet fra almene historiske fremstillinger og ret lidt stof stammer fra den dal, som de rent faktisk studerer. Af relevant lokalt, primært kildemateriale er kun benyttet stof omhandlende befolkningshistorie og arv. Forklaringen af de nuværende forskelle mellem landsbyerne som skulle have – og har – historiske rødder er svag, og det lykkes ikke for forfatterne at give deres historiske stof virkelig udsagnskraft. De har ingen videnskabelig model, som har styret det historiske arbejde, og de har ikke magtet eller fundet det relevant at bearbejde et bredere historisk materiale fra lokaliteterne. Man springer for hurtigt til det større niveau for at få en fornemmelse af udvikling af konflikter omkring

fortidig etnicitet og nationalt tilhørsforhold. Sådanne forhold kan naturligvis ikke udelukkende studeres lokalt, men til gengæld taber man i det foreliggende tilfælde også den mulighed på gulvet, der havde været for historisk at gøre rede for de lokale nutidige forskelle, som var den oprindelige intention med undersøgelsen. Som så mange andre antropologer, som har vist at de er i stand til at drive nutidsforskning på et solidt analytisk niveau og med en professionel behandling af det empiriske stof, demonstrerer Wolf og Cole en nærmest naiv opfattelse af, hvad historieforskning er for noget, hvad arbejde med »langtidsforklaringer« egentlig kræver af underbygget argumentation, og hvilke problemer der metodisk er forbundet med at arbejde med et spørgsmål som nutidige variationer i historisk perspektiv.

Noget mere vellykket, men også mindre vidtfavnende, er den amerikanske antropolog Robert McC. Nettings nyligt udkomne studie over en svejtsisk landsby i 300-årigt perspektiv⁹. Han fokuserer på forholdet mellem de naturgivne vilkår, arbejdskraftsbehov og husholdsorganisation i økonomien, og gennem et historisk-demografisk studium af lokaliteten søger han at analysere forandringen eller permanensen heraf i tid. McC. Nettings konkrete historiske analyse er professionelt udført, men stadigvæk må man nok formode, at såfremt han havde lært lidt mere historisk undersøgelsesmetodik end den kildemæssig snævre familierekonstitution, ville hans afhandling have været endnu mere vellykket. Netting er imidlertid et godt eksempel på én af de meget få antropologer, der indtil nu har arbejdet med at forene antropologisk kultur-økologisk analyse med en relevant – omend tematisk begrænset – historisk undersøgelse af de konkrete problemer, der har optaget ham. McC. Netting vil imidlertid nok finde flere læsere inden for den demografiske historie end inden for den teoretisk interesserede antropologi.

Egentlig kan det virke paradoksalt, at an-

8. John Cole og Eric Wolf, *The Hidden Frontier. Ecology and Ethnicity in an Alpine Valley*, N. Y. 1974.

9. Rober McC. Netting, *Balancing on an Alp. Ecological Change and Continuity in a Swiss Mountain Community*, Cambridge 1981.

tropologer, som i almindelighed har tradition for at beskæftige sig langt mere indgående med teori og metode end historikere, har vist en så begrænset interesse og forståelse for at behandle historiske forhold på samme måde og under hensyntagen til de samme faglige krav, som det er tilfældet med deres eget klassiske område, de etnografiske nutidige forhold, og hele det kompleks af problemer, hypoteser og sammenhænge, som studiet af dem har ført med sig. Hertil kan man naturligvis lidt spidst svare, at det alene beror på ukendskab til mere komplicerede arkivstudier og til de muligheder, der ligger i udviklingen i en relevant historisk metodologi, dvs. systematiske procedurer for hvordan man foretager en tilstrækkelig undersøgelse i forhold til ens problem¹⁰. Til gengæld må man også erkende, at der ikke har været ret mange historikere, som har kunnet hjælpe antropologerne med problemet. I mange år så faghistorikere ikke med blide øjne på arkivinteresserede fagfolk, som ikke var med i det historiske formskærerlaug, det blev af flere grunde ikke taget helt højtideligt, hvis akademisk uddannede kandidater begyndte at beskæftige sig med en lokalitets historie (straks betegnet som »lokalhistorie«), og metodologi talte man ikke om. Dette spørgsmål er i Danmark først blevet sat under debat som et biprodukt af den nyere historiografiske diskussion, hvor træk i tysk, engelsk og specielt fransk historieanalyse (og dermed virkelighedsopfattelse og undersøgelsesmåde) også sammenlignes med den (særlige) dansk-svenske historieskrivning. Men mig bekendt har der endnu ikke været afholdt undervisning i historisk metodologi. Groft sagt fandt historikere det længe ikke særlig relevant at »hjælpe« antropologer, de forstod ikke antropologernes videnskabelige problemstillinger (endsige deres sprogbrug), og selv om de havde forstået dem, ville de fleste sandsynligvis ikke have kunnet yde dem megen støtte udover det rent kildemæssige.

En sleben dansk-svensk kildekritiker – det være sig inden for politisk eller økonomisk historie – ville stå ret uforstående over for en antropologs ønske om rekonstruktion af forandringen i interpersonel adfærd og symbolkommunikation i en »tilfældig« landsby i 1800-tallet.

En anden grund til antropologers manglende engagement i historieforskningen findes i mine øjne også i det forhold, at på trods af at man både vil beskæftige sig med »de andre« i rum og nu også i tid, så er der i den empiri, hvorudfra man bl.a. sammensætter sine spørgsmål, og som man også bruger til at teste sine hypoteser på, en så afgørende forskel, at det er meget vanskeligt at udføre en konsistent analyse såvel som at give en jævn skriftlig fremstilling. Eller rettere: De tilfældige kilder, der er tilbage til analyse af fortiden, er af en anden karakter end de mængder af nutidige etnografiske data, som i princippet står til forskerens rådighed.

Et praktisk eksempel

Lad os fx. forestille os et eksempel, hvor en antropolog på baggrund af en given interesse sætter sig for at undersøge sammenhængen mellem husholdsorganisation, produktionsform og besiddelsesvilkår (inkl. arv) med udgangspunkt i fx. en midtjysk lokalitet. Han vil hurtigt opdage, at lokaliteten i dag består af mange kategorier af folk med flere forskellige livsformer. Begrebet produktionsform, som umiddelbart sigter til primær produktion, må bearbejdes yderligere, men ved at tale om organisering af arbejdet eller lignende lykkes det måske at få defineret de væsentligste forhold og dermed vise forskellen fra det rene lønarbejde til dem, der helt lever af eget arbejde i landbrug og fremstillingsvirksomhed. Antropologen får langsomt ringet de forskellige livsformer ind, får analyseret deres betin-

10. Se fx. Börje Hanssen, Common Folk and Gentlefolk, i *Ethnologia Scandinavica* 1973, og samme, Metodiske synspunkter på studiet af lokalsamfund, *Det danske historikermøde 1973*, Kbh. 1975. Jvf. også argumentationen i E. P. Thompson, On History, Sociology and Historical Relevance, i *British Journal of Sociology*, Vol. 27, nr. 1 1976.

gelsesforhold og interne relationer og gennem feltarbejdet erhvervet stadig større kendskab til den måde, lokaliteten fungerer på.

Nu kommer den næste fase, som i praksis består i, at feltarbejderen optegner om de ændringer, der er foregået i mands minde, dvs. selvoplevede omstændigheder tilbage til ca. 1920 og refererede forhold fra forældregenerationen, som punktvis kan strække sig et stykke tilbage i 1800-tallet. Han erfarer, at nogle af de nuværende livsformer slet ikke fandtes i lokaliteten i 1930'erne, at primærerhvervene var mere fremherskende (og lokalpolitisk dominerende) samt at de på husholdningsniveau var organiseret ret anderledes. Man supplerer med det forhåndenværende lokale kildemateriale, som ofte i de sidste hundrede år er både spredt og fragmentarisk og kommer ret hurtigt til at sammenligne de omstændigheder, man finder i lokaliteten med de almene skriftlige fremstillinger, som er tilgængelige. De fleste antropologer og etnologer må som regel konstatere, at de forhold, som det lader sig gøre at belyse ad arkivalisk vej, slet ikke kan blive af samme art som feltarbejdet og optegnelserne én à to generationer tilbage. Det er feltnoterne, karriereforløbene fra de forskellige kategorier af folk, optegnelserne om arbejdsprocesser, innovationskonsekvenser, arvestrategier og ens egen successive forståelse af folks begrebsunivers, der er kernematerialet, og som det er muligt at få til at »passe sammen« i en (korttids)historisk fremstilling.

Problemet kommer imidlertid først virkelig, hvis det viser sig, at et tidsforløb på to generationer ikke er tilstrækkeligt til at afdække de forhold, som søges belyst ved det historiske perspektiv. Lad os nu forestille os, at vor antropolog ikke som de fleste i sin kvide vil gribe til billige løsninger. Han undlader med det samme at ty til ældre, generelle historiske fremstillinger om statsdirigering, landbrugets økonomisk-politiske ændringer eller kapitalismens udvikling i almindelighed og herudfra ved hurtige sproglige krumsving eller monokausalistiske analytiske operationer at forsøge at vise sin midtjyske lokalitet i sin nødvendige »historiske sammenhæng«. Vor antropolog holder tvært om fast ved sit oprindelige pro-

blem om forholdet mellem de tre aspekter og deres eventuelle transformation og forsøger i stedet her ud fra at finde en indgang til det historiske kildestof, som burde være tilstrækkelig til at tilfredsstille kravet om en konsekvent analysemåde. Dvs. at han sætter sig for at konstruere en procedure, som udstikker hvilke veje han nødvendigvis må gå frem efter.

Det vil i praksis vise sig, at han udmærket kan få hold på samtlige besiddelsesvilkår i hvert fald tilbage til 1600-tallet (hvis han behøver det), på husholdsstrukturen til engang i 1700-tallet og i en grovere form til ca. 1650 samt i det mindste rekonstruere næringslivets organisation lige så langt tilbage. Han vil finde, at man ikke skal så forfærdelig langt bagud i tid, før den officielle kategori »bønder« kunne optræde både som selvejere og som fæstere, og at deres subsistensform, selv inden for samme lokalitet, kunne være endog ret forskellig. Det bliver straks mere vanskeligt, når man skal have hold på, hvordan arbejdslivet var organiseret, hvordan »hjemmelivet« udformede sig blandt de forskellige kategorier, og for tiden før 1700 finder han måske, at man faktisk dårligt kan tale om enheder som hushold/familie. Nogle af de vestligste gårde indeholdt to, tre, fire, ja op til seks-syv hushold. Virkeligheden bliver mere og mere eksotisk . . .

Det bliver stadig sværere at fastlægge kriterier for forskelle og ligheder i en på nogle punkter forskellig samt på andre områder – og i forhold til hans nuværende livsformer og kategorier – ret ens almuemasse. Forskeren er nødt til at lade sig nøje med punktvis gennem retssager mellem folk, via tvistigheder med statsmagten og godsejeren og ved ytringer af mellemmand som myndigheds personer, præster, fogeder og rejsende at få *et glimt* af det lokale liv, som *måske* kan kaste lys over den fortidige struktur, han søger. Men det kan være næsten umuligt at få noget systematisk at vide om (forskelle i) arvestrategi, om afhængighed og dominans, om lokale relationer og selve folks udblik på livet. Og det er faktisk nødvendigt for at få et begreb om livsformerne anskuet som folks meningsfulde livssammenhænge, om hvad forskellige kategorier af folk ønskede og håbede at kunne gøre, samt

hvad de under forskellige omstændigheder rent faktisk gjorde og kunne gøre.

Her kunne man forestille sig, at antropologen skærer igennem og konkluderer, at man simpelthen ikke kan få ordentlig hold på de relevante forhold ud fra et så flimrende og usammenhængende materiale.

Det er imidlertid en ihærdig forsker, vi har for os. Han går tilbage til sit feltmateriale og konstaterer, at de mest sammenhængende eksempler han har om folks livssituationer er livsforløbene fra de forskellige kategorier af folk, som netop afspejler de betingelser, som folk livet igennem har været underlagt, såvel som de strategier – og den ideologi der ligger bag – som de selv har forsøgt at betjene sig af igennem deres liv. De viser gennem en indirekte analyse både det kollektivt efterstræbelsesværdige og det individuelt mulige. Og har man blot 10–15 livsforløbsoptegnelser fra hver livsform, viser erfaringen, at strukturelt samme sociale og kulturelle forhold med forbavsende ensartethed reproducerer sig igen og igen.

Hvis man nu forsøgte at rekonstruere fortidige menneskers livsforløb, ville man ikke kun kunne forsøge at foretage en parallel kategorisering og indirekte kunne nærme sig vor antropologs problem; man ville også tilvejebringe et materiale, som direkte lod sig sammenligne med feltstoffet. Derved ville man blive i stand til at få hold på visse aspekter i flere situationer på forskellige tidspunkter.

Det er midt sagt ikke noget lille arbejde blot at rekonstruere et begrænset antal folks livsforløb i fx. 1700-tallet, men selv efter at det er gjort, må vor antropolog konstatere, at nok hjalp dette gevaldigt på forståelsen af lokalitetens indbygges muligheder fra barndom til død, men at det slet ikke er nemt at sammenknytte dette materiale med livsforløbene ca. 1900 til i dag. Livsforløbene er et af de mig bekendt bedste empiriske aspekter til opfattelse af integrerede livssammenhænge, men selv efter den bedste historiske rekonstruktion er umiddelbar sammenligning ikke mulig. Og her er vi fremme ved selve problemet med det etnografiske materiales karakter i forhold til det historiske. Det er ikke kun et

spørgsmål om detailrigdom. Det rekonstruerede livsforløb indeholder som regel kun »resultaterne« af de individuelle bestræbelser eller træk af, hvorledes folk er »puffet« gennem tilværelsen. Det er mange gange muligt at få fat på, hvad folk har stræbt efter, eller hvad de har søgt at undgå, men alle de ræsonnementer om livskriser, om forandringer i hus og drift og relationer til slægts- og nabosammenhænge, som nutidige livsforløbsbetretninger ofte er spækket med, mangler som regel aldeles (selv om de på det pågældende tidspunkt har »eksisteret«). Det er således vanskeligt at udføre en parallel, systematisk analyse af sådanne omstændigheder, herunder også forhold som arv, driftstilrettelægnings i landbrug samt husholdets arbejdspotentialer og organisering. Dette problem kommer ofte til at følge forskeren hele vejen frem i den skriftlige fremstilling som – hvis livsforløbene bruges som illustrative eksempler på en bestemt socialstruktur – har tendens til at få en kvalitativt set nutidig slagside. Selv når feltarbejderen har udført et godt historisk stykke arbejde! Dette arbejde er naturligvis ikke spildt. Det er aldeles nødvendigt i seriøs forskning af den skitserede art, men rejser også nye problemer, som man ikke kan give klare svar på i den nabovidenskab (in casu historie), som man »låner« fra.

Når jeg har dvælet så udførligt ved dette tænkte eksempel, er det fordi de fleste antropologer, der giver sig i kast med et sådant arbejde, ret hurtigt vil blive klar over dilemmaet. Og når netop det vil berøre antropologer så stærkt, er det fordi de relevant nok sammenligner med de muligheder, der findes i feltarbejdssituationen og som hvad angår empiri og systematik langt overgår de historiske. Historikeren reflekterer sjældent over samme problem. Han ved i forvejen, at stoffet er mere eller mindre begrænset, og han tænker sjældent udpræget sociologisk. Fordi problemet måske altid vil eksistere, er der dog ingen som helst grund til at lade være med at tumle med det, hvis en (lokal)historisk analyse viser sig nødvendig. Det er blot i de fleste analyser betydelig sværere at forene felt- og arkivmaterialet, end man umiddelbart skulle

tro, selv om begge former for data refererer til menneskeligt liv og er produkter af menneskelig aktivitet.

Hvordan opfatter historikere antropologi

Blandt de historikere, der er ved at sprænge sig ud af de »traditionelle« historikerrammer, er der en tydelig tendens til at vende sig bort fra kildekritikken forstået som metode, fra studiet af det nationale rum (fx. fra et forholds nationale udbredelse eller almene karakteristika), fra den lineære tidsdimension (samfundets kontinuerlige »udvikling«) og fra studiet af formelle befolkningskategorier og institutioner (fx. staten, skolevæsenet, retsbetjente, lønmodtagere). Hvad man til gengæld vender sig imod, og hvordan man gør det, er vanskeligere at skitsere. Selv om de nævnte tendenser alle kan rummes indenfor rammerne af en proklameret makrohistorie, socialhistorie og en global systemanalyse, skiltes vandene i 70'erne mellem en overvejende marxistisk teoretisk interesseret fløj, der fokuserede på globale systemer/nationalstatens udvikling/center-periferi og en mere diffus kategori, der på mindre teoretisk men solidere empirisk grundlag slog knap så ambitiøse brød op, men som også ville »noget andet«. Det er imidlertid et spørgsmål, om nogen af disse retninger i sig selv kan siges at udgøre noget konsistent historiesyn.

Historikeren Niels Steensgaard har på prisværdig vis forsøgt at sammenfatte de nye tendenser i en stræben mod en 1) strukturel tidsopfattelse, 2) en fokusering på bl.a. uformelle kategorier som historiens objekt og 3) en større rumdimension¹¹. Med en strukturel tid – i modsætning til en lineær tid – menes en opfattelse af tid som forskellige tider, der hver især er kendetegnet ved specielle strukturelle

forhold, med uformelle kategorier tænkes fx. på familien, folkelige bevægelser eller protestgrupper, og med en større rumdimension hentydes til det ufrugtbare i, at de fleste historikere ofte indskrænker sig til at studere deres eget land i stedet for at undersøge et forhold i dets totale rumlige udstrækning eller i det mindste sætte det i forhold til totaliteten. Dette benævner Steensgaard også for henholdsvis historisk strukturalisme, samfundshistorie og universalhistorie. Hertil bemærker den historisk interesserede antropolog, Michael Harbsmeier, imidlertid: »og netop her ligger efter min mening et problem: spørgsmålet nemlig, om de tre skitserede tendenser virkelig er solidariske med hinanden, om de danner et system, om de kan sættes sammen til »et nyt historiesyn«. Eller om de ikke snarere, parvis eller endda hver for sig, går hver til sit uden at have andet til fælles end oppositionen mod det gamle«¹².

Harbsmeier har klart ret i, at de tre forhold ikke indgår i noget veldefineret struktureret system og derfor ikke (samlet) danner nogen sammenhængende helhed. Steensgaard nævner¹³, at historikernes arbejdsformer stort set er uforandrede, men at opfattelsen af væsentligt og uvæsentligt er ved at ændres. Dette er også rigtigt, men da de tre forhold ikke udgør en struktur eller indgår i nogen model, kan intet i dem i sig selv udpege, hvad der netop er væsentligt eller uvæsentligt. Og det er midt sagt nok så vigtigt!

Det nye forskningsområde er netop kendetegnet ved en manglende tilstedeværelse af en sammenhængende videnskabelig begrebsstruktur: Mange erklærede marxister fra 60'erne søger nu efter en slags historie, som populært sagt ikke »glemmer mennesket« og flere ikke overvejende marxistisk orienterede historieretninger søger hver på deres vis at udvide deres empirisk definerede genstandsfelt til at omfatte forhold, der ikke tidligere har været

11. Steensgaard 1980:82, se ovenfor.

12. Harbsmeier 1981:61, se ovenfor.

13. Steensgaard 1980:87, se ovenfor. Jeg vil dog gerne understrege, at Steensgaard ud fra de her anførte synspunkter uden tvivl er en af de danske historikere, der på mest frugtbar vis har demonstreret et strukturelt synspunkt i udforskning af et konkret problem. Hans arbejde med metodiske problemer i forhold til den empiriske undersøgelse er også – omend jeg ikke helt forstår, hvorledes bl.a. historiske »aktører« kan forekomme i en strukturanalyse – ret sjældent selv blandt yngre historeforskere.

studeret (fx. børn, alderdom, seksualliv, fattigdom, bestemte sociale kategorier etc.). Det er i denne fælles udfordring, historikere af mange slags i øjeblikket kan finde hinanden og nu vender blikket mod de antropologiske fag; ikke så meget pga. disses aktuelle videnskabelige problemstillinger, men mere fordi de umiddelbart har haft en vis tradition for (også) at beskæftige sig med de empiriske forhold, som historikere ikke i nævneværdig grad har ofret interesse. Historikere mener naturligt nok, at deres egen måde at afgrænse et emne på også gælder for antropologen – men det er netop ikke tilfældet.

Når Steensgård taler om tendenserne til studier af uofficielle grupper, Uffe Østergård peger på interessen for det »almindelige menneskes« historie eller Jens Rahbek Rasmussen i bund og grund vil »en anden slags historie«¹⁴ dækker der sig i disse betegnelser et emnemæssigt felt, der ser ud til at kunne omfatte slaver, hekseri, arbejdsdag, kvinder, barndommen, døden, tanken, bevidstheden, folkekultur, banditter, ludere, dagligdagen, diverse former for oprør, almisselemmer m.v. For at kunne studere disse forhold må man lede efter nye former for kildemateriale, læse »traditionelle« kilder på en anden måde, interviewe nulevende mennesker eller udnytte biografier etc. Sådant mundtlig historie betragtes i øjeblikket også som »antropologisk«, selv om der egentlig er klarere paralleller til Danmarks Folkeminders bøger fra 1920'erne.

Som udenforstående kan man vel i al beskedenhed spørge sig selv, om disse initiativer på den måde de mestendels bliver praktiseret, videnskabelig set repræsenterer noget nyt og progressivt, eller hvor antropologien egentlig kommer ind i billedet.

Det er for mig at se ikke spor mere progressivt at studere de fattige eller en oprørsleder end at analysere adelen eller den borgerlige elite. Faghistorisk er det – indenfor et tilfældigt fag – måske en nyhed, men hvis måden det gøres på principielt er den samme, som den fremvoksende bondestand eller industri-

magnaten blev behandlet ud fra for én eller to generationer siden, er det kun et rent ideologisk eller modemæssigt fænomen, vi står overfor. Om 20 år vil de samme mennesker studere andre empiriske temaer, der til den tid vil være en gave.

Hvis historikere finder, at de kan hente støtte i den antropologiske litteratur, er dette korrekt al den stund, at antropologer ofte netop har studeret »uofficielle kategorier«, hele (små) samfund og kulturelle former. Dette gælder først og fremmest den såkaldte funktionalistiske antropologi. Det ser blot ud til, at de fleste historikere ikke bekymrer sig meget om, hvad funktionalisme er, men udelukkende fokuserer på de empiriske fremtrædelsesformer de møder i denne litteratur. Heri består netop dilemmaet. For antropologen er det problemet – og ikke det empiriske tema – der er det væsentlige og dernæst måden, det løses på!

Studiet af fx. et såkaldt socialt drama som et oprør, et »møde« eller en fest udføres sjældent for at studere ét bestemt oprør, en bestemt institution eller en særlig festskik blandt nogle bestemte mennesker, men for indirekte at få en indgang til en mere udførlig eller en anden viden om den samfundsstruktur, som de er del af. Fænomenerne er altså primært »data« og ikke i sig selv formål for forskningen. Antropologen vil selv i en historisk undersøgelse næppe finde på at skrive en bog om hekseriets historie i lokalitet NN, om dødens historie etc. Hans kolleger vil straks søge efter, hvor hans problem er, hvorimod historikeren sjældent vil blive stillet overfor et lignende spørgsmål.

Når Rahbek Rasmussen mener, at der i det antropologiske perspektiv implicit ligger en tendens til at afgrænse objektet, så det svarer til de mikro-samfund, man (i.e. antropologerne) normalt studere¹⁵, er det for en historiker måske et iøjnefaldende træk, men dog uden egentlig betydning. Udsagnet rammer præcis så meget ved siden af, at historikeren undgår at få øje på det, som i mine øjne i

14. Steensgaard 1980, Østergaard 1981, Rasmussen 1981, se ovenfor.

15. Rasmussen 1981:13, se ovenfor.

virkeligheden burde interessere ham. En antropolog kunne måske i 1925 studere en melanesisk ø for netop at få noget at vide om denne ø's befolkning, men ingen vil i dag studere en »tilfældig« landsby i Karpaterne af samme grund. Man studerer derimod landsbyen, fordi den indeholder/repræsenterer nogle tilstrækkelige strukturfænomener, som er nødvendige for at kunne udforske en bestemt problemstilling. Mikrosamfundet er altså igen ikke objektet. »Mikro-samfundet« som emperimark har derimod sammenhæng med den tidligere nævnte funktionalistiske organisme-teori, som går ud fra alle fænomeners indbyrdes sammenhæng. Og nu er vi ved at være tæt på noget, som måske kan kaldes for et antropologisk perspektiv. Selv om antropologer i snart 20 år har gjort op med funktionalismen som skole, vil de fleste antropologer nok stadig acceptere nødvendigheden af at analysere »tingene« i en funktionel sammenhæng. Og det er netop denne *funktionelle sammenhæng* der gør, at en antropologisk afhandling kan indeholde oplysninger om både hekseri, alderdom, sygdom, fattige og folks verdensopfattelse uden at det hele ender i kaos. Det er karakteren af disse sammenhænge, historikeren har brug for, hvis han skal have nogen videnskabelig gevinst ud af at beskæftige sig med de »nye« aspekter i historien. Ellers ender den ny genre sandsynligvis som en helt ustruktureret og atomistisk historie, hvor kun empiriske aspekter binder forskere sammen.

Når man som David Gaunt¹⁶ er klar over, at det antropologiske perspektiv for historikeren i første omgang ligger i opfattelsen af det *totale* hverdagsliv integreret i selve forskningsprocessen, implicerer dette naturligt, at man også må kunne analysere det. Man må være (blive) i stand til systematisk at udrede forskellige folks eksistensbetingelser, trin for trin at arbejde sig ind på arten af de relationer, som nødvendigvis må eksistere, og være forberedt på, at et samfund ikke slet og ret er lig med summen af dets (umiddelbare) bestanddele. I en sådan udredning er der – såfremt studiet er forankret i en problematik –

ikke plads til hvad som helst, men en tilstrækkelig analyse vil afsløre de centrale sammenhænge i lokaliteten/livsformerne, vil vise relationerne til størrelser uden for lokaliteten/livsformerne og vil demonstrere sammenhængen mellem den eller de ideologiske struktur(er) og dagliglivets praksis.

En sådan procedure *forudsætter* en begrebsanalyse, og den vil i sin konsekvens uvægerligt sætte mange af de nye temaer »på plads« i en struktur og hen ad vejen inddrage det for historikere så åbenlyst vanskelige kulturelle aspekt. Der er ikke noget hokus pokus her, sondringen mellem de officielle og uofficielle kategorier bliver overflødige, vi bliver fri for allehånde efterrationaliseringer om, hvorfor man evt. studerer et elsket emne, og vi spares for en del af de stedse forekommende kausalforklaringer om fx. samfundsstruktur og bevidsthed, om innovation og behov, om aktører og deres psykologiske habitus etc. Her behøver historikere ikke være nervøs ved, at politik og økonomi bliver skubbet i baggrunden eller at den »reelle« verden bliver fortrængt af folks egen symbolverden. Alle disse aspekter kan ikke alene rummes i denne analyse, de hører – mere eller mindre – med til den.

Betragter man antropologi på denne vis – som de fleste antropologer sandsynligvis vil betegne som mere end forsimplet – er det vanskeligt at se ret meget antropologi eller nybrud i en del af den forskning, som nu serveres under betegnelser som historisk antropologi m.v. Temaerne er nye og mange af dem inciterende, men udnyttelsen af de antropologiske erfaringer, forskningsindgange og aspekter er ret lille. Man kan endda sige, at mange er ved at falde i antropologiens gamle fælder blot med en ny (historisk) empiri. Rahbek Rasmussen mener¹⁷, at antropologi generelt har haft større indflydelse på historie end historie på antropologi. Hvis dette er tilfældet, udnyttes denne inspiration imidlertid mere til verbale manifeste og smart sproglig garnering end til en egentlig forskning, som resulterer i en anderledes form for studier.

16. David Gaunt, *Memoir on History and Anthropology*, HSRF 1982:20.

17. Rasmussen 1981:8, se ovenfor.

Den franske bølge

Når man i historikerkredse og i almene intellektuelle miljøer taler om historisk antropologi, hentydes der ofte til den franske *Annales-tradition*¹⁸. Her har der været en mere frugtbar kontakt mellem historie og socialvidenskaberne, end hvad der er tilfældet i de fleste andre lande. Dette har resulteret i en historieforskning, som ikke er primært fokuseret på begivenheder, konger og storskalapolitik. *Annales*-historie har erhvervet sig et ry som en hermeneutisk og funktionel historie, der er interesseret i strukturer, og som er i stand til at skrive om almindelige mennesker, om landskaber, livet i småbyer, om familie, følelse og mentalitet. Førende forskere har proklamatorisk talt om en problemorienteret totalhistorie, som særlig skal fokusere på strukturer og konjunkturer, dvs. af begivenheder ret uafhængige, men stadig tilbagevendende menneskelige handlinger i et bestemt miljø eller i en bestemt tid.

Dette idealkrav er der dog ikke mange, som kan honorere, hver gang de skal sætte pen til papir, og *Annales*-folkene har næsten også haft en afsky for at fortælle andre, hvorledes man egentlig skal skrive en historie som den, de rent faktisk skriver. Der udredes sjældent noget teoretisk/metodisk indbyrdes relationsforhold mellem de forskellige anvendte begreber, som derfor forbliver ret tågede. Mange danske læsere kan i en del fransk historieskrivning næsten føle en lighed med Hugo Matthiessens dragende forfatterskab. Der »foregår« meget på siderne, men hvorledes forfatteren kommer frem til sine konstateringer, og hvorledes vægtningen mellem forskellige udsagn foregår, er det ikke muligt at gennemskue.

Til gengæld produceres der afhandlinger i stribevis. Mange af disse er ikke alene talent-

fulde, men også spændende og har nået en læserskare langt uden for fagfolkernes kreds. Medvirkende hertil har netop været en nærmest litterær fremstillingsform, eksemplificeret i fx. *Le Roy Ladurie's* senere forfatterskab. Inspirationen fra antropologi består hovedsagelig i indlån af et antal empiriske aspekter, som der kan skrives ud fra (fx. ressourcer og population, husholdet, ægteskab, omgangsformer, kroppen, religiøs praksis, forestillingsverdenen) og en ret forenklet opfattelse af det funktionelle hele. Struktur forstås – så vidt jeg kan gennemskue deres praksis – som et funktionssystem med lang varighed. Systemet består af et antal enkeltdele i deres sammenhæng, som – hvis man dygtigt nok ringer dem ind – konstituerer syntesen (lig med helheden i sammenhængsbeskrivelsen), og funktionen gør det således muligt at bygge bro fra fx. det materielle til det bevidsthedsmæssige.

Det bedste i denne form ses i min øjne i *Ladurie's* snart 20 år gamle disputats om bønderne i Languedoc-distriktet, og det værste i hans nye og stadig mere populære bog om middelalderlivet i den lille by *Montaillou*¹⁹. *Montaillou* er et typisk eksempel på en afhandling skrevet af et begavet menneske, der har fundet et ualmindelig godt inkvisitionsarkiv fra en tilfældig landsby, og som for en stor del lader arkivets oplysninger styre afhandlingens indhold, som emnemæssigt præsenteres i en »antropologisk« garnering, og hvor tilrettelæggelsen er kopieret direkte fra (det isolerede) lokalstudie.

Ladurie's metode er en britisk antropologi fra 1940'erne og 50'erne i meget impressionistisk form og uden nogen ambition om virkelig at udnytte antropologiens nyere analyser eller undlade de værste funktionalistiske tendenser. Byen *Montaillou's* karakter viser tydeligt, i hvor høj grad de sidste 15 års erfarin-

18. Tidsskriftet *Annales: économies – sociétés – civilisation* udkom første gang 1929. Året før var tidsskriftet *Scandia* startet under stærk Lundgensisk-Københavnsk indflydelse og det er for eftertiden interessant at iagttagelse, hvordan intensiverne på mange områder var direkte modsatrettede i de to organer. Når fransk historie forøvrigt har beskæftiget sig med mentalitetsstudier er det ikke, fordi man blot har fundet »emnet« interessant, men fordi studiet af folks ideologiske begrebsverdener er nødvendigt, når man vil studere livsformer og funktionelle livssammenhænge i tid.

19. Emmanuel Le Roy Ladurie, *The Peasants of Languedoc*, Illinois 1976 (1966). og *Montaillou: The Promised Land of Error*, N. Y. 1978 (1975).

ger med fx. netværksanalyser, interpersonelle relationer, systemanalyser og symbolstudier med fordel kunne være anvendt i en historisk etnografisk rekonstruktion af dagliglivet i en sydfransk middelalderby. Forfatteren kunne ganske enkelt have drevet sine mange delanalyser langt længere, end det nu er tilfældet. Ladurie's ambition er ikke med Montailou's empiri at bidrage til antropologiens udvikling, og åbenbart ej heller til den historiske metode (teknikken/kildekritikken skal jeg af mangel på personlige kvalifikationer i latin og middelalderens historie ikke vove mig ind på). Montailou kan nærmest kun bruges til at fortælle historikere, at de også skal opsøge et lige så perfekt arkivfond og på det grundlag eventuelt skrive en lige så levende og elegant bog. Men dette skaber ikke nogen ny historie. Det er udvikling af analyser, som kan appliceres på materiale fra hvilket som helst sogn eller på generelle aspekter, der er brug for.

Mærkværdigt nok er en del i øjeblikket mere beskæftiget med at kritisere englænderen Alan Macfarlane's Earl Colne-studier end med fx. at diskutere, hvilke metodologiske perspektiver, der *eventuelt* ligger i de heri indtil dato største muligheder for via EDB-behandling af faktisk samtlige kilder fra en enkelt lokalitet at drive en simuleret form for »historisk feltarbejde«. Det er, som om mange i Danmark og Sverige i øjeblikket er så forblændet af fransk forskning, at man har svært ved at se, hvad der enkelte steder også foregår i bl.a. England og Tyskland²⁰.

Frankrig er kommet til at fremstå som den førende eksponent for særlig mentalitetsstudier. Disse studier, som spænder lige fra det ypperligste til det ret problematiske, dækker et meget bredt spektrum af interesse for folks kollektive og gruppevise bevidste og ubevidste opfattelse af verden, af attituder, følelse, socialisering, kulturelle efterslæb m.v. Denne interesse har lige siden Lucien Febvre's dage mere eller mindre lidt af en manglende intention i fællesudviklingen af modeller for, hvordan ideologi og kultur »hænger sammen« med

den materielle verden. Hver forsker kommer nærmest hver gang med sit individuelle bud, hvilket øjensynligt har fået mange til at tro, at mentalitet er noget, man umiddelbart kan gå hen og studere. Her mangler vi igen antropologiens mere teoretiske arbejde med sammenhænge. Uden systematisk analyse af sociale strukturer og deres nødvendige ideologiske forankringer og vice versa ender man ofte i næsten tekniske forklaringer af én samfundsforms generering af én bestemt kollektiv bevidsthed eller i behov-psykologiske udredninger, hvor den ene »forklaring« kan være akkurat lige så god som den anden. Dette kaldes ofte for »vekselvirkning«. Den store interesse for »folkekultur« (og elitekultur) lider også her af en forsimplet forestilling om kulturel konsensus og hegemoni. Antropologen ville sige, at man er nødt til først at udrede, hvad »folk« er for nogle, deres varierende vilkår m.v., førend man kan forsøge at få hold på deres kultur og ideologi.

Når antropologer finder det naturligt at have ambition om at kunne begribe det, vi har kaldt det totale hverdagsliv, ligger der heri ideelt set en opfattelse af altings samfundskulturelle sammenhæng. Dette kan måske bedst forstås med henvisningen til studentens møde med pygmæstammen på Ny Guinea. Det er imidlertid et synspunkt, der udmærket kan anvendes ved studiet af feudalgodser i middelalderen, af arbejderfamilier under Manchesters industrialisering eller af den handelskapitalistiske købstad. I alle tre miljøer lever der mennesker, som arbejder, konsumerer og reproducerer sig. Men besiddelsesstrukturer og arbejdets organisering er forskellig både mellem og inden for de varierende befolkningskategorier i de tre tilfælde. Denne indgang indebærer i første omgang både et økonomisk, politisk og ideologisk aspekt. Ser man videre på, hvordan folk bor, hvordan og hvad de spiser, samt på hvordan de går klædt, vil man finde tydelige sammenhænge mellem disse variationer og den ovenfor nævnte aspekter. Men det at bo,

20. Se fx. Alan Macfarlane, *Reconstructing Historical Communities*, Cambridge 1977 og David Sabean & Hans Medick, *Family and Kinship, Material Interest and Emotion*, i *Peasant Studies*, Vol. 8, nr. 2, 1979.

at spise eller at værne sig mod kulde og varme med tøj er ikke kun rent praktiske aktiviteter. Måden det gøres på har både kulturelle og sociale forudsætninger og konsekvenser. Og her vil antropologen hele tiden søge sammenhæng mellem den økonomiske/politiske/ideologiske struktur og de stadig tilbagevendende træk i disse socio-kulturelle konfigurationer. Han vil opdage sammenhængen og modsætningerne i funktion, tegn og symboler, samt langsomt se, hvad (nogle) folk er tvunget til af nød eller magt, og hvad de gør »helt af sig selv«. Nogle symboler er tydelige, andre træk er måske for den udenforstående i begyndelsen usynlig, men dog alligevel af væsentlig betydning for de involverede. En gårdsplads på et gods er fx. umiddelbart et funktionelt frit rum, men der er – måske blot ved spinkle stakitter – nøje grænser for, hvor hvem må færdes, og hvilke dele der er »fine« og mindre fine. En bondestue eller et købmandskøkken kan være opdelt ligesådan, men ingen synlige ting markerer måske den strenge opdeling i en kvinde- og en mandssfære, som eventuelt findes i praksis. Disse usynlige grænser og disse bevidste og ubevidste tegn og symboler er dele af folks mentalitet, men uden at kende til strukturen i det system de praktiseres i, som de er produceret i, og som de selv påvirker, er det i bund og grund ikke muligt at forstå dem. Det er en lang analyse, men den er nødvendig for at vide, hvad mentalitet/kultur er, og hvad der er ens og uens fra livsform til livsform. Det er faktisk også nødvendigt i den forstand, at den fremmer indsigten i det mere »synlige« økonomiske og politiske liv. Mange historikere accepterer i dag fuldt og helt, at det klassiske skriftlige kildemateriale i arkiverne ikke rækker til; men derefter bliver det næste skridt at erkende, at man også må lære nye/andre analyseformer for at få et professionelt udbytte af dette andet stof (og et nyt udbytte af det »gamle« materiale). Det første har franske historikere en lang tradition for – det sidste kniber det for de fleste mere med.

Hvad er det totale?

M. Harbsmeier hævder, at den universalhistoriske retning i nybruddet, som beskæftiger sig med sammenhænge i »store systemer« og transnationale strukturelle former har vundet interesse inden for historie og antropologi, men ikke blandt dem, der kalder sig historiske antropologer. Disse ser ud til at trives bedst på et lokalt eller regionalt niveau. Med historiske antropologer menes vistnok de fleste Annales-historikere minus Braudel og enkelte andre, som dyrker de »store« sammenhænge. Han mener, at det er »svært at se, hvordan det historisk-antropologiske mikroperspektiv, hvor fx. en enkelt lille landsby eller endda en enkelt møller kan lægge ryg til hele monografier, kan komme til at hænge sammen med de globale og universalhistoriske sammenhænge, hvis historiske og nutidige vægt og betydning til stadighed burde føles som en udfordring...«²¹.

Harbsmeier hentyder her til den Annales-inspirerede italienske historiker Carlo Ginzburgs bog om en møllers folkelige verdensopfattelse ca. 1600²², men det vigtige er ikke her, at det netop er en møller i retssystemets vold, der tænkes på, men at Ginzburg skriver om et lokalt og specielt fænomen, der ikke har meget med det globale at gøre. Jeg skal gerne medgive Harbsmeier, at har vi om 10–20 år en historie, der kun består af en tilfældig møller, af livet i en fransk landsby og af afhandlinger om døden, forbrydere, støberiarbejdere og fæstebønder, så er vi ilde stedt. Men jeg har svært ved at acceptere, at det skal være et enten-eller. Jeg har præcis lige så vanskeligt ved at forlige mig med en atomistisk historie fuld af »almindelige« – men specifikke – mennesker, som med en universalhistorie, hvor de store sammenhænge er med, men som er ribbet for en samlet indføring i de analytisk set (?) mindre relevante hverdagsforhold. Det er ikke spørgsmålet om alt mellem himmel og jord absolut skal relateres til »makrosamfundet« eller skal ses i globalt »perspektiv«. Det afgø-

21. Harbsmeier 1981:70, se ovenfor.

22. Carlo Ginzburg, *Der Käse und die Würmer. Die Welt eines Müllers um 1600*, Syndikat 1979 (1976).

rende må være at inddrage de forhold – lige meget hvilket niveau de befinder sig på – som præcis er *nødvendige* og *tilstrækkelige* for at kunne give en konsistent og sammenhængende fremstilling af de studerende lokale forhold; såfremt disse altså er ens udgangspunkt. Der er intet, der i forvejen foreskriver, hvor meget »makro«, der bør indkorporeres. Det er den givne analyse, der systematisk hen ad vejen udpeger, hvad der skal inddrages, hverken mere eller mindre. Det totale hverdagsliv er således et sammenhængende, interafhængigt liv, som praktisk talt aldrig følger by- eller sognegrænsen, som – alt efter hvilke livsformer vi ser på – altid overskrider den, men som dog også kan opvise højst forskellig form alt efter, om vi fokuserer på det indenfor eller udenfor et bestemt fysisk skel. Betragter vi lokale og regionale undersøgelser med almene perspektiver i dette lys, er det for mig at se ret umuligt at operere med betegnelser som lokalhistorie, rigshistorie, makrohistorie etc. Det er ret omsonst af forlange, at vi, ligemeget hvilket aspekt eller hvilken lokalitet i Vest- eller Øst-Europa vi beskæftiger os med, skal se den som »led i« (eller værre: som »produkt af«) en verdensøkonomisk struktur á la Wallersteins²³. Spørgsmålet er, hvad det er vi vil studere, og dernæst hvordan vi gør det. I hvilke tilfælde er vi nødsaget til at udvide det rumlige felt? Hvornår er vi tvunget til at inddrage et dybere tidsperspektiv? (Hvis det store rum og det lange tidsperspektiv altså ikke ligger implicit i projektformuleringen).

Et personligt eksempel

I snart en halv snes år har jeg selv i et konkret studie måttet tage stilling til mange af de her nævnte problemer²⁴. Dette arbejde er blot én blandt mange andre lignende undersøgelser, og skal her kun bruges som et praktisk-illu-

strativt eksempel. Projektet startede som en undersøgelse af en kompleks region, hvor det med et tidsperspektiv på maximum 80 år var meningen at analysere den gensidige afhængighed mellem forskellige socio-kulturelle enheder i stamhuset Giesegaards forhenværende fæsteområde (empirisk mellem godserne, avlsgårdene, skovene, de gamle bondelandsbyer, »overdrevsbyerne«, herregårdslandsbyerne, husmandsudstyknings fra tre forskellige perioder samt to købstæder; analytisk mellem aktiviteter, beslutninger, magt og hverdagspraksis på forskellige niveau inklusive regeringer i København). På dette tidspunkt var interessefeltet meget inspireret af antropologen Reidar Grønhaugs arbejde i Antalya i Tyrkiet²⁵. I feltarbejdet viste det sig imidlertid, at nok var der både forbindelser og forskelle mellem de forskellige enheder, men godset så ud til (stadig) at have en ret stærk position i mange enheder, måske ikke altid i de økonomiske relationer, men i høj grad på det bevidsthedsmæssige plan. Mentaliteten – eller rettere de mange varianter af mentaliteten – refererede til forhold, symboler m.v. som kun delvis hørte hjemme i det nutidige hverdagsliv, og de fysiske rammer, som dette liv udspillede sig i, så ud til at indtage ganske bestemte strukturelle positioner i forhold til hinanden som ikke alene kunne afdækkes i en nutidig feltanalyse.

For at komme omkring problemet blev man *nødt* til at arbejde mere historisk. De funktionelle sammenhænge (dvs. indholdet i relationerne), som jeg gennem feltarbejdet fik etableret og begyndte at se konturerne af, måtte suppleres med primære historiske studier. Danmarks- eller landbohistorien som helhed var her ikke til megen nytte. Jeg måtte finde ud af, hvornår de forskellige enheder overhovedet fremstod som sociale fænomener, og i hvilken sammenhæng de gjorde det. Statshusene var resultater af div. jordlove,

23. Emmanuel Wallerstein, *The Modern World-system*, N. Y. 1974/80.

24. For en oversigtsartikel se P. O. Christiansen, Forms of Peasant Dependency in a Danish Estate 1775–1975, i *Peasant Studies*, Vol. 7, nr. 1, 1978.

25. Reidar Grønhaug, *Micro-macro Relations. Social Organization in Antalya, Southern Turkey*, Oslo 1977. Senere har mit studie dog fjernet sig en del fra Grønhaugs teoretiske opfattelse omkring bl.a. empiriske strukturer, interaktionisme og »aktører« samt fra hans syn på empirisk historisk analyse.

husmændenes jordkrav og urban arbejdsløshed; herregårdslandsbyen af fæstegodsets langsomme slag og lejehusmændenes oprør og senere afløsning af pligtarbejdet; »overdrevslandsbyen« af bøndernes frikøb af hoveriet; skovhusene af 1800-tallets nye systematiske udnyttelse af skoven til kommercielle formål etc. Som social konfiguration var godset (slottet), avlsgården og bondebyerne de eneste, der samlet rakte tilbage til 1700-tallet, hvor det var muligt at retablere den struktur, hvis transformation var nødvendig for at kunne tolke de senere tilkomne enheder i dette komplekse sociale landskab. Egentlig kunne man arkivalisk udmærket gå tilbage til 1600-tallet, men da *strukturen* var den samme, ville det være ret unødvendigt i nærværende sammenhæng. Opgaven var jo ikke at skrive en godshistorie, men at analysere et strukturelt forhold, der – i det mindste i sin fremtrædelsesform – ser ud til at forandres op i tid. Men da ikke alt forandres samtidig (én af de kedelige associationer ved dette ord), må man altså først søge at rekonstruere et tilstrækkeligt totalt hverdagsliv i de forskellige enheders livsformer i slutningen af 1700-tallet, hvor godssystemet med hovedgårdsavl, fæstegårde og hoveri eksisterede i tydelig skikkelse. Ellers har vi ingen mulighed for at se, hvad der senere ændres, og hvad som ikke forandres. Gamle enheder som bondebyerne fortsætter jo fx. med at bestå, selv om hoveriforpligtelsen i ændret form overgår til lejehusmænd.

Et sådant totalt billede af en 1700-tals landsby eller gods har aldrig været fremdraget i nogen dansk landbohistorie. Til forståelse af bondens, husmandens og indsidderhusholdenes vilkår kræves en afdækning af hele deres komplicerede eksistensgrundlag, af relationerne til godsejeren, fogeden, kirken, kongen, købmændene i købstaden, mobile handelsmænd, samt til andre almuefolk såvel som til de interne relationer i landsbyen og til selve husholdsorganisationen. Det er arten og indholdet af disse relationer i og mellem forskellige livsformer, der må interessere os, og her kan antropologiens explanatoriske rammer samt dens kulturelle eksotiske distance være yderst nyttige. Det er ikke tilstrækkeligt på baggrund af en forsidelsesprocent, fold-

udbyttet eller en ret banal konstatering af, at bønderne måtte svare rente til godsejeren at slutte sig til, hvorledes bønderne var undertrykte eller lignende. Det er hele den indre logik i hovedgårdsdriften, vi må have fat i. Hvad var nødvendigt for, at den overhovedet kunne eksistere, hvilke grænser satte denne struktur for bondegårdens muligheder, hvilke (markeds-mæssige, politiske og ideologiske) vilkår var godsejeren underlagt og hvilke blev i hvilken form transformeret til bondegården? Vi må finde ud af, hvorfor nogle bønder klarede sig bedre eller dårligere end andre, og må ligesom antropologen kunne forklare, hvorfor bestemte vilkår i særlige sammenhænge umiddelbart betinger bestemte sociale og kulturelle former. Det kan her ikke nytte at plukke et eksempel hist og et her. Vi må se på *hele* landsbyer, og ofte er det betydelig bedre at kende to landsbyer godt end at vide lidt om fx. 25.

Den struktur vi søger, er ikke blot lig med godset forstået som godsejeren plus hovedgården plus bondelandsbyerne (lig med summen af elementerne) og kan ej heller ses i kildernes gentagelse af bestemte sagsforhold (strukturel historik). Det er derimod en struktur, som specificerer de nødvendige eksistensbetingelser i et indbyrdes logisk forhold; altså hvorledes godsdrift og bondegårdsdrift under givne forhold på centrale områder var betinget af hinanden, og på hvilke områder de ikke var det (samt de kodex, der styrede de to dele).

Nu står vi altså i en position, hvor vi har fået etableret en synkron sammenhæng med reference til en bestemt situation i tid. Men vor intention var at vise, at »fortid« betød noget for forståelse af nutid. Vi skal altså have systemet til at bevæge sig. Her kan det i mine øjne ikke nytte noget blot at hente såkaldte makrofaktorer som fx. prisfluktuationer, Napoleonskrige, handelskapitalismens udvikling etc. ned eller at søge efter, hvad der tilbage i tid måske har »årsaget« den nutidige formvariation. Hvis vi kan se, at livsformer forandres eller nye livsformsvarianter (i dette tilfælde nye socio-kulturelle enheder) skabes, må vi kunne formulere præcis, hvad der forandres i det system og de konstellationer, vi

tidligere har konstrueret. Vi må formulere en teori om forandring i *relation til* vor oprindelige struktur som ideelt set bør være lige empirifølsom overfor det såkaldte mikro- som makroplan. Det vil sige, at der ikke metodisk – men dog metodologisk – behøver at være nogen principel forskel på den synkrone situationsanalyse og den diakrone forandringsanalyse²⁶. Det er dette problem, struktur-funktionalismen og dens udløbere har haft så svært ved at overkomme, og vor eneste mulighed for at vide, om vor teori er tilstrækkelig, er at være kritisk overfor i hvor høj grad den er i stand til at tage hensyn til det empiriske stofs komplekse karakter, som vi har af-dækket i vort område i de følgende 200 år. Her er det ikke særligt væsentligt i 1800-tallet generelt at forsøge at forklare godsejerens eller statens motiver til forandring og reaktion med henvisning til fransk ideologi, enevældens fald, internationale kornkonjunkturer, engelsk importtold eller overførsel af bøndernes merprodukt til investeringer i udviklingslande.

Vi kommer i de markante ændringer, der sker i samfundet 1780–1980 nok til i visse sammenhænge at beskæftige os med statens politik og ideologi, med markedsmæssige forskydninger, med teknologi og demografiske forhold (m.h.t. presset på jorden og kulturelle karakteristika), med begivenheder som lokale protester, den frie forfatning, rigsdagsvalg etc., men kun i de situationer, hvor de har betydning for forståelsen af de ændrede lokale/regionale strukturer og empiriske former, der i dette tilfælde studeres. Vi skal stadig ikke skrive Danmarkshistorie ud fra Giese-gaardmateriale eller på lokalt plan vise landbrug-Danmarks overgang til industri-Danmark. Det er heller ikke afgørende, om vor struktur er »repræsentativ« for 30% eller

80% af danske godsområder. Det, at en struktur/konfiguration måske blot én gang har kunnet forekomme i en social kontekst, er nok til at forholdet for mig både er vedkommende og tilstrækkeligt. Det er afdækning af nye sammenhænge og varierende konstellationer i det sociale felt, som jeg er interesseret i. Dvs. at vor historiske forandringsanalyse vil komme til at vise, hvordan én senere konfiguration har »bygget videre på« (har sammenhæng med/er afhængig af) en tidligere med inddragelse af præcis de tilstrækkelige ydre/makro/globalt etc. forhold, som hører med til forudsætningen for konfigurationens strukturs hele integritet²⁷. Denne form skulle være både håndterbar og tilstrækkelig til at vise godssystemets indre logik, samt de mange lokale måder at leve på (deres vilkår og praksis) præget af deres tilknytning til en i rum og tid bestemt regional struktur. Træk i kontinuiteten i denne struktur (hovedgårdens stadige og nødvendige afhængighed af arbejdskraft enten i form af hoveri, husmandspligtarbejde eller »frit« lønarbejde) ser netop ud til at have en direkte sammenhæng med evolutionen og devolutionen af de fleste af de tidligere nævnte enheder. Hermed har vi også en indgang til forståelsen af en bestemt regional forankret mentalitet i et samfund som ellers umiddelbart har undergået forandring på næsten alle områder.

Historisk antropologi?

Ud fra ovenstående har jeg svært ved at se, at man blot kan konstruere en historisk antropologi ved at lave en cocktail af de to fag²⁸. At arbejde antropologisk med historisk stof ser ud til på mange områder at forudsætte færdigheder, som ingen af fagene i øjeblikket har

26. For en teoretisk udredning af dette problem se Thomas Højrup, *Det glemte folk. Livsformer og centraldirigering*, SBI og IEF 1982 (under udgivelse).

27. Se Højrup 1982, P. O. Christiansen, *En livsform på tvangsauktion?* Gyldendal 1982, kap. 2, og samme 1978 (se ovenfor).

28. Der har i de sidste 15 år mange gange været forsøgt at argumentere for de fordele, der ligger heri. Da de fleste bidrag til den noget spredte debat imidlertid ikke har væsentlig betydning for det her fremførte argument, har jeg ikke refereret til denne spc. anglosaksiske litteratur. For en god bibliografi se Gaunt 1982 (nævnt ovenfor).

væsentlig hold på. Jeg har her forsøgt at pege på centrale forhold som en historisk transformationsanalyse, som både er metodisk konsistent og som kan rumme »det totale menneske«, samt på den synkrone, sammenhængende situationsanalyse, som forudsætningen for forandringsstudiet. Den første forudsætter en videre videnskabsteoretisk bearbejdning, og den sidste trænger til en metodologisk udvikling, som burde ligge faget antropologi nær.

Mange historikere – men ikke alle – vil sandsynligvis reagere kraftigt på denne analyseforms forsøg på at komme bort fra årsagsforklaringerne og det geografiske repræsentativitetskrav (den evige indvending). Værre er det måske med hele forholdet til tiden – »historien«. Ikke alene opereres der i eksemplet med en ikke kronologisk tid, men derimod med en strukturel tid (som Steensgaard forøvrigt flere gange har været inde på). Hele studiet blev også kun udvidet (tilbage) i tid, fordi det var nødvendigt for forståelsen af den etnografiske nutid, og ikke for at skrive en bestemt slags historie af et tidsrum. Den anden form for etnologens/antropologens brug af det traditionelle historiske rum – tiden – er, når forskeren kaster sig over et bestemt forhold eller en speciel lokalitet tilbage i tid, ikke for at studere *den* tid eller præ-

cis *denne* lokalitet, men fordi forholdet eller lokaliteten netop på et bestemt tidspunkt var repræsenteret af en særlig konstellation af aspekter, som fx. ikke findes i de nutidige miljøer, som er indenfor hans rækkevidde, men som er *nødvendig* for at gennemføre en særlig analyse. Antropologiens næsten universelle problemkrav og historikerens empiriske forpligtelse overfor fortiden kan næppe undgå at komme i konflikt med hinanden.

I stedet for straks at skilles eller hurtigt at indgå i et hovedkuldets ægteskab var det dog måske bedre langsomt at udforske de felter, hvor en indkorporering af det andet fags traditionelle metodiske og empiriske indsatser kan være til nytte, og undersøge hvor grænserne ligger for de muligheder, der måske ved første øjekast har vist sig relevante eller spændende. Udfordringen i at gå over faggrænser ligger netop i at erkende, hvor langt det er nødvendigt, tilstrækkeligt og voveligt at bevæge sig ind på nabofagets område. Og begge fag bærer faktisk i sig selv nogle væsentlige problemer i sig, som ofte træder uhyggelig klart frem, når man ureflekteret forsøger at kombinere de to discipliner. Hvis en egentlig historisk antropologi skal have nogen fremtid for sig, må den blive i stand til at løse problemer, som hverken historie eller antropologi i sig selv kan klare på tilfredsstillende vis.